

ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 669:338.45(477)

<https://doi.org/10.33271/ebdut/94.009>

МЕТАЛУРГІЙНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ВОЄННОГО ЧАСУ, СТАН ТА ОЦІНКА ВТРАТ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

*С. А. Мушикова, д. е. н., професор, ННІ «Дніпровський металургійний інститут»
Українського державного університету науки і технологій, svetamush@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>,*

*І. Г. Аберніхіна, к. е. н., доцент, ННІ «Дніпровський металургійний інститут»
Українського державного університету науки і технологій, irina.abernihina@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0692-1276>*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування методів: структурно-функціонального аналізу – при визначенні місця металургійної галузі у національній економіці та виявленні взаємозв'язків між її підсекторами; порівняльного аналізу – при зіставленні довоєнного та воєнного стану розвитку металургійного комплексу України; статистичного аналізу – при оцінюванні динаміки виробництва чавуну, сталі, прокату, видобутку та експорту залізорудної сировини; системного підходу – при дослідженні змін виробничої, просторової та експортної конфігурації галузі; методу узагальнення – при формуванні класифікації підприємств металургійної галузі за їхнім поточним статусом функціонування.

Результати. Виявлено, що металургійна галузь України в умовах повномасштабної війни зазнала глибокої просторової, виробничої та експортної реконфігурації. Показано, що втрата маріупольських комбінатів, Авдіївського коксохімічного заводу та низки підприємств на тимчасово окупованих територіях призвела до різкого скорочення виробничого потенціалу галузі, руйнування окремих технологічних переділів і зміни територіального ядра металургійного виробництва. Встановлено, що у 2022 році відбулося безпрецедентне падіння обсягів виробництва чавуну, сталі й прокату, тоді як у 2023 році галузь стабілізувалася на низькій базі, а у 2024–2025 роках продемонструвала часткове відновлення завдяки перебудові логістики, роботі морського коридору та концентрації виробництва на підприємствах центральної України. Обґрунтовано, що сучасна модель функціонування металургії України поєднує відновлення експортної орієнтації з одночасним зростанням ролі внутрішнього ринку металопродукції. Доведено, що відновлення галузі має структурно асиметричний характер, оскільки сегменти чавуну та прокату відновлюються швидше, ніж сталеплавильне виробництво.

Новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному визначенні сучасних структурних змін металургійної галузі України в умовах повномасштабної війни та кількісному оцінюванні втрат її виробничого потенціалу. У статті обґрунтовано, що сучасний стан металургії України слід розглядати не лише як наслідок кризового спаду, а як фазу глибокої просторової, виробничої та експортної перебудови гірничо-металургійного комплексу.

Практична значущість. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання при розробленні програм відновлення гірничо-металургійного комплексу, оцінюванні структурних змін у промисловості та обґрунтуванні довгострокових напрямів розвитку металургійної галузі України.

© 2026. S. A. Mushnykova, I. H. Abernikhina. Published by Dnipro University of Technology on behalf of Economics bulletin of the Dnipro University of Technology. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted reuse, distribution and reproduction in any medium provided the original work is property cited

Ключові слова: металургійна галузь України, гірничо-металургійний комплекс, виробництво сталі, виробництво прокату, залізорудна сировина, експорт металопродукції, воєнні втрати, структурна трансформація, промислова політика, післявоєнне відновлення, декарбонізація, логістична адаптація.

Постановка проблеми. Питання розвитку та змін металургійної галузі України традиційно привертало увагу науковців і практиків, оскільки цей сектор є одним із базових елементів національної промисловості та чинником формування експортного потенціалу держави. Різні наукові підходи до дослідження металургійного комплексу акцентують увагу на його виробничій структурі, ресурсній базі, ролі у міжнародній торгівлі, технологічному розвитку та впливі на суміжні галузі економіки. Водночас зміст і характер функціонування галузі істотно змінюються залежно від економічних, політичних і геополітичних умов розвитку країни.

Для України в умовах повномасштабної війни ці питання набувають більшої актуальності, оскільки війна викликала глибокі структурні зміни гірничо-металургійного комплексу. Руйнування або зупинка діяльності низки великих металургійних підприємств, втрата частини виробничих потужностей і сировинної бази, порушення логістики та зміна зовнішньоторговельної кон'юнктури істотно вплинули на структуру виробництва, експортну модель та територіальну структуру галузі. У цих умовах металургійний сектор змушений адаптуватися до нових економічних реалій, що супроводжується перебудовою виробничих ланцюгів, зміщенням центрів металургійного виробництва та формуванням нових напрямів розвитку.

Внаслідок цього виникає необхідність комплексного дослідження стану металургійної галузі України, оцінювання змін її виробничої та просторової структури, а також визначення ключових факторів, що впливають на адаптацію та відновлення гірничо-металургійного комплексу. Як результат, важливим науковим завданням є аналіз змін галузі в умовах воєнних викликів, виявлення масштабів втрат виробничого потенціалу та обґрунтування основних напрямів її подальшого розвитку і післявоєнної модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку та трансформації металургійної галузі України є предметом активних досліджень українських науковців, що зумовлено стратегічною роллю гірничо-металургійного комплексу у формуванні промислового потенціалу, експортної спеціалізації та економічної стійкості держави. Значна частина сучасних наукових праць присвячена аналізу структурних особливостей функціонування галузі, оцінці впливу глобальних економічних процесів, воєнних викликів і технологічних змін на її розвиток.

Зокрема, Ю. В. Полякова та О. Є. Шайда досліджують вплив глобальних економічних чинників на розвиток вітчизняної металургійної галузі, акцентуючи увагу на ролі світової кон'юнктури, коливаннях попиту на металопродукцію та необхідності підвищення конкурентоспроможності українських металургійних підприємств у міжнародному середовищі [1]. У свою чергу, О. В. Гончарук, О. І. Рябко та Б. М. Оверковський аналізують сучасні тенденції функціонування гірничо-металургійного комплексу України, визначають ключові економічні показники діяльності підприємств галузі та окреслюють основні фактори, що впливають на результати їх виробничо-господарської діяльності [2].

Питання розвитку металургії України в умовах глобалізаційних викликів розглядає М. А. Мироненко, який досліджує тенденції виробництва та реалізації металопродукції, а також вплив зовнішньоекономічних факторів на функціонування галузі [3]. Z. Dvulit та K. Andrusiak аналізують проблеми функціонування металургійної галузі України в умовах воєнних дій, зокрема їх вплив, порушення логістики та скорочення виробничих потужностей на подальший розвиток [4].

Науковцями проведено низку досліджень пов'язаних із оцінкою сучасного стану галузі та визначенням перспектив її відновлення. Зокрема, А. Даценко здійснює аналіз ключових економічних показників металур-

гійної галузі України, визначає тенденції її розвитку та окреслює основні проблеми функціонування підприємств у сучасних умовах [5]. Водночас Г. Середа досліджує вплив технологічних змін на розвиток гірничо-металургійного комплексу, зокрема впровадження людинозамінних технологій, автоматизації та цифровізації виробництва, а також визначає фактори й бар'єри технологічної модернізації галузі [6].

Разом з тим, незважаючи на значну кількість наукових праць, в умовах воєнних дій існує потреба подальшого дослідження питання комплексного аналізу структурних змін металургійної галузі України, оцінювання втрат її виробничого потенціалу, змін експортно-сировинної моделі функціонування та визначення ключових напрямів післявоєнного відновлення і модернізації гірничо-металургійного комплексу.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення особливостей стану та структурних змін металургійної галузі України, а також обґрунтування ключових аспектів і факторів, за яких можливе ефективне відновлення та подальший розвиток гірничо-металургійного комплексу в умовах воєнних викликів і післявоєнної модернізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Металургійна галузь України належить до базових складових національної економіки, оскільки поєднує сировинну, виробничу та експортну функції. Її значення для економіки визначається не лише масштабами випуску металопродукції, а й системним впливом на суміжні сфери, зокрема транспорт, енергетику, машинобудування, будівництво, гірничодобувний сектор і зовнішню торгівлю. За оцінками галузевих аналітичних джерел, у 2024 році гірничо-металургійний комплекс разом із пов'язаними ланцюгами створив 7,2% ВВП України проти 5,7% у 2023 році, забезпечив 15,4% товарного експорту, а також сплатив близько 900 млн дол. податків та інвестував близько 650 млн дол. у підтримку та розвиток виробництва. Це свідчить про те, що навіть в умовах війни галузь зберігає роль одного з ключових експортно-промислових секторів держави [7, 8]. Окрім того, галузь забезпечувала у довоєнний період до 16%

загального обсягу реалізованої промислової продукції, п'яту частину товарного експорту, понад 200 тис. робочих місць і близько 10% штатних працівників у промисловості. [9].

У структурному відношенні металургійна галузь України охоплює кілька взаємопов'язаних підсекторів. Перший із них – видобуток і збагачення руди, передусім залізної та марганцевої. Цей підсектор формує сировинну базу для доменного, сталеплавильного та феросплавного виробництва. До нього належать Полтавський, Інгулецький, Північний, Південний, Центральний та Єривський гірничо-збагачувальні комбінати, а також Марганецький і Покровський ГЗК. Другий підсектор – виробництво чавуну та сталі, який представлений насамперед такими підприємствами, як ArcelorMittal Кривий Ріг, Камет-Сталь, Запоріжсталь та Interpipe Steel. Третій – прокатне виробництво, де формується кінцева масова продукція галузі: листовий, сортовий та інший прокат. Окреме місце посідають феросплавне виробництво, трубна промисловість, метизна та дротова продукція, спеціальна металургія і допоміжні виробництва – коксохімія, вогнетриви, електродна продукція тощо.

Така багаторівнева структура відображає послідовний технологічний ланцюг: руда → концентрат → чавун → сталь → прокат → труби, метизи та інші металовироби.

До повномасштабної війни металургійне виробництво України мало виразну просторову концентрацію у трьох ключових промислових вузлах: Криворізькому, Маріупольському та Нікопольсько-Запорізькому. Криворізький вузол поєднував видобуток руди, агломераційне виробництво, виплавку чавуну й сталі, Маріупольський – потужні комбінати повного циклу «Азовсталь» і ММК ім. Ілліча, а Нікопольсько-Запорізький – марганцево-феросплавний кластер. У 2021 році металургія та пов'язані з нею ланцюги забезпечили близько 20,1 млрд євро експортної виручки, 3,1 млрд євро податкових надходжень і близько 530 тис. робочих місць у суміжних секторах. У той самий період близько 80% виробленої сталі було орієнтовано на зовнішні ринки, а експорт

залізорудної продукції становив 44,4 млн т. [10, 11].

Після 2022 року структура галузі зазнала радикальних змін. Втрата або зупинка металургійних потужностей Маріуполя, Авдіївки, Алчевська, Єнакієвого, Харцизька та інших підприємств на тимчасово окупованих територіях фактично зруйнувала значну частину довоєнної виробничої конфігурації. Зокрема, «Азовсталь» і ММК ім. Ілліча перестали функціонувати в українському економічному просторі, Авдіївський коксо-

хімічний завод також був втрачений, а низка донбаських металургійних і трубних активів залишилися на окупованій території ще з 2014–2017 років. Унаслідок цього ядро галузі змістилося до підприємств Кривого Рогу, Кам'янського, Дніпра, Полтавщини, Запоріжжя та частково західних регіонів (рис. 1). На сьогодні підприємства цих регіонів формують основу діючої металургійної системи України [12, 13].

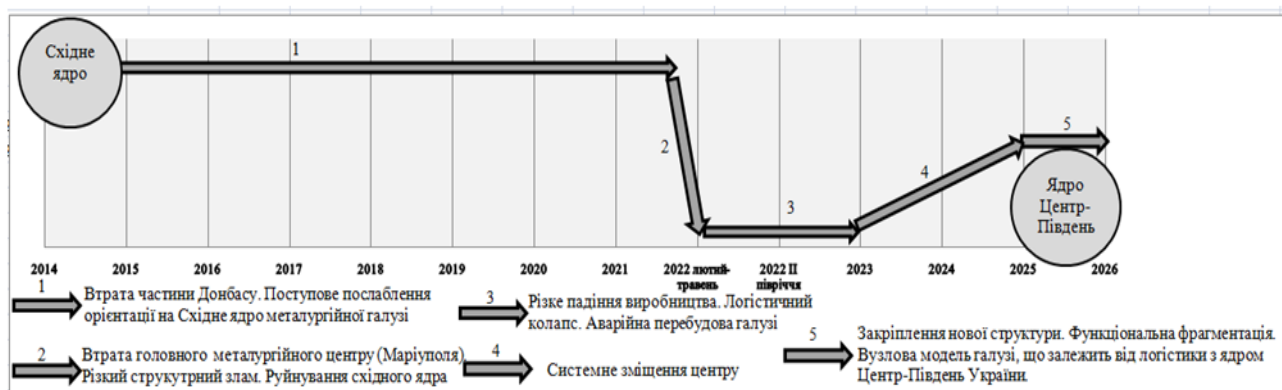

Рис. 1. Структурна реконфігурація ядра металургійної галузі України
Джерело: Розроблено авторами.

Динаміка базових виробничих показників наочно демонструє масштаби цього структурного зламу (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка базових виробничих показників металургії України у 2021–2025 рр.

Рік	Чавун, млн т	Сталь, млн т	Прокат, млн т	Характеристика
2021	21,16	21,37	19,08	довоєнний базовий рівень
2022	6,39	6,26	5,35	різкий обвал через війну, окупацію та логістичну кризу
2023	6,00	6,23	5,37	стабілізація на низькій базі
2024	7,09	7,58	6,22	відновлення на тлі роботи морського коридору
2025	7,88	7,41	6,52	зростання чавуну і прокату при слабшій динаміці сталі

Джерело: [14; 15].

У 2021 році в Україні було вироблено 21,16 млн т чавуну, 21,37 млн т сталі та

19,08 млн т прокату. Уже в 2022 році ці показники обвалилися відповідно до 6,39 млн т, 6,26 млн т і 5,35 млн т. У 2023 році галузь стабілізувалася на низькій базі: 6,00 млн т чавуну, 6,23 млн т сталі та 5,37 млн т прокату. У 2024 році відбулося помітне відновлення: виробництво чавуну зросло до 7,09 млн т, сталі – до 7,58 млн т, прокату – до 6,22 млн т. За підсумками 2025 року виробництво чавуну досягло 7,88 млн т, прокату – 6,52 млн т, тоді як виплавка сталі дещо знизилася до 7,41 млн т. Таким чином, 2022 рік став періодом безпрецедентного падіння, 2023-й – роком стабілізації, 2024-й – роком відновлення, а 2025-й – роком подальшої адаптації, але вже з нерівномірною динамікою між окремими сегментами.

Дані таблиці 1 засвідчують, що у 2022 році виплавка сталі скоротилася приблизно на 70,7% порівняно з 2021 роком, а виробництво прокату – більш як на 70%. У 2024 році сектор почав відновлюватися, а у 2025 році було досягнуто найвищих показників від початку повномасштабного вторгнення за чавуном і прокатом, хоча сталь ще не повернулася до стійкої траєкторії зростання.

Порівняльний аналіз показує, що виплавка сталі у 2022 році скоротилася майже на 71% порівняно з 2021 роком, а виробництво прокату – більш як на 70%.

Водночас 2024–2025 роки засвідчили не просто відновлення абсолютних обсягів, а структурну асиметрію відновлення: чавун і прокат зростали швидше, ніж сталь. Це може свідчити про перерозподіл виробничого навантаження, переорієнтацію на напівфабрикати, а також про обмеження внутрішньої переробки в умовах дорогих енергоносіїв, дефіциту коксівного вугілля, вузьких місць логістики та нестабільної зовнішньої кон'юнктури.

Не менш показовими є зміни в експортній моделі галузі. У 2024 році Україна експортувала 33,7 млн т залізної руди, що на 89,9% більше, ніж у 2023 році.

Експорт плоского прокату у 2024 році становив 1,64 млн т, довгого прокату – 614 тис. т. У 2025 році ця динаміка продовжилася: експорт плоского прокату зріс до 1,82 млн т, а довгого – до 892 тис. т. Одночасно внутрішній ринок металопродукції теж почав відновлюватися: у 2025 році споживання металопродукції в Україні зросло до 4,0 млн т, що на 21,7% більше, ніж у 2024 році, причому близько 40,1% цього обсягу було покрито імпортом. Це означає, що металургія України діє у двох напрямках одночасно: відновлює експортну орієнтацію та поступово включається у задоволення внутрішнього попиту, пов'язаного з будівництвом, ремонтом інфраструктури, машинобудуванням та потребами оборони [16].

Організаційна структура галузі воєнного часу характеризується високою концентрацією активів у кількох інтегрованих групах. На ринку сталі, коксу, руди та напівфабрикатів домінують Metinvest, ArcelorMittal Кривий Ріг, Ferrexpo, Interpipe, а в сегменті феросплавів і марганцевої руди ключову роль відіграють підприємства, пов'язані з групою «Приват». У виробництві труб, нержавіючих труб і продукції з вищою доданою вартістю відчутні позиції Interpipe, Centravis, Дніпрометиз ТАС, Стальканат, Дніпроспецсталь. Така концентрація означає, що стійкість галузі значною мірою залежить від фінансового стану, інвестиційної

активності та виробничої гнучкості кількох корпоративних центрів [17, 18, 19].

Водночас підприємства галузі за різних умов функціонування доцільно поділяти на три великі групи (табл. 2). Перша – діючі підприємства, до яких належать ArcelorMittal Кривий Ріг, Камет-Сталь, Запоріжсталь, Полтавський та Єристівський ГЗК, Інгулецький, Північний, Південний і Центральний ГЗК, Interpipe Steel, НДТЗ, Niko Tube, Новомосковський трубний завод, Дніпрометиз ТАС, Стальканат, Дніпроспецсталь, Запоріжжкокс, Южжкокс та інші. Друга – підприємства, що працюють частково або зупинені, серед яких Марганецький і Покровський ГЗК, Запорізький феросплавний завод, Миколаївський глиноземний завод, Силур, Енергомашспецсталь. Третя – втрачені або окуповані підприємства, зокрема Азовсталь, ММК ім. Ілліча, Авдіївський КХЗ, Алчевський МК, Єнакіївський металургійний завод, Стахановський феросплавний завод, Харцизький трубний завод. Такий поділ найточніше відображає реальну галузеву структуру української металургії в умовах війни.

Серед ключових викликів подальшого розвитку галузі слід виокремити високу енергоємність виробництва, залежність від логістики морських маршрутів, втрату переважної частки коксохімічної бази, конкуренцію на світовому ринку, тиск європейських екологічних регуляторів і загальну воєнну невизначеність. Додатковим ризиком виступає механізм СВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism), який посилює вимоги до декарбонізації сталі. Водночас найбільші компанії вже формують довгострокові програми модернізації: зокрема, Metinvest оцінює післявоєнну трансформацію Камет-Сталі, Запоріжсталі та гірничих активів приблизно у 8,8–9 млрд дол. [24, 25, 26].

Отже, металургійна галузь України у 2022–2025 роках зазнала глибоких просторових, виробничих та експортних змін. До повномасштабної війни одним із ключових центрів галузі залишався Маріупольський вузол, де працювали два найбільші комбінати – «Азовсталь» і ММК ім. Ілліча. Після їх руйнування Україна втратила значну частину довоєнного сталевого потенціалу, а також низку критично важливих експортних

позицій, насамперед у сегментах слябів і товстого листа. Як вже зазначалось (див. табл. 1), 2022 рік став точкою безпрецедент-

ного обвалу: порівняно з 2021 роком виплавка сталі скоротилася більш ніж на 70%.

Таблиця 2

Класифікація металургійної галузі за підсекторами з урахуванням статусу підприємств

Підсектор	Основна продукція	Основні підприємства України	Характеристика
<i>1. Діючі підприємства</i>			
Видобуток і збагачення руди	залізорудний концентрат, окатиші	Полтавський ГЗК, Інгuleцький ГЗК, Північний ГЗК, Південний ГЗК, Центральний ГЗК, Єристівський ГЗК	Початкова стадія металургійного виробництва. Забезпечує сировиною доменне та сталеплавильне виробництво.
Виробництво чавуну та сталі	чавун, сталь, заготовки	ArcelorMittal Кривий Ріг, Камет-Сталь, Запоріжсталь, Інтерпайп Сталь	Базове металургійне виробництво, що формує основні обсяги виплавки сталі.
Прокатне виробництво	листовий та сортовий прокат	Запоріжсталь, Камет-Сталь, ArcelorMittal Кривий Ріг	Виробництво прокату, який використовується в машинобудуванні, будівництві та інфраструктурі.
Феросплавне виробництво	феросиліцій, феромарганець, феронікель	Нікопольський феросплавний завод, Побузький феронікелевий комбінат	Виробництво сплавів для легування сталі.
Трубна промисловість	безшовні та зварні труби	Нижньодніпровський трубопрокатний завод, Інтерпайп Ніко Тьюб, Новомосковський трубний завод, Centravis	Забезпечує трубами нафтогазову, енергетичну та машинобудівну галузі.
Метизна та дрютова продукція	дріт, канати, кріплення	Дніпрометиз ТАС, Стальканат	Виробництво металовиробів із високою доданою вартістю.
Спеціальна металургія	спеціальні сталі	Дніпроспецсталь	Виробництво спеціалізованих сталей для машинобудування та енергетики.
Допоміжні виробництва	кокс, вогнетриви	Запоріжжюкс, Южжюкс	Забезпечують металургійні підприємства технологічним паливом.
<i>2. Підприємства, що зупинені або працюють частково</i>			
Видобуток марганцевої руди	марганцева руда	Марганецький ГЗК, Покровський ГЗК	Робота суттєво обмежена через безпекові та економічні фактори.
Феросплавне виробництво	феросплави	Запорізький феросплавний завод	Працює з перервами через високу енергоємність і воєнні ризики.
Кольорова металургія	глинозем	Миколаївський глиноземний завод	Робота обмежена після 2022 року.
Метизна продукція	дріт, канати	Силур	Робота ускладнена через розташування в зоні бойових дій.
Спеціальна металургія	литво, поковки	Енергомашспецсталь	Часткове завантаження через воєнні ризики.
<i>3. Втрачені або підприємства на окупованих територіях</i>			
Виробництво чавуну та сталі	чавун, сталь, прокат	Азовсталь, ММК ім. Ілліча	Одні з найбільших металургійних комбінатів України, зруйновані або окуповані у 2022 р.
Коксохімічне виробництво	кокс	Авдіївський коксохімічний завод	Один із найбільших коксохімічних заводів Європи, зупинений через бойові дії.
Металургійне виробництво	сталь	Алчевський металургійний комбінат, Єнакіївський металургійний завод	Підприємства, що знаходяться на окупованих територіях з 2014 року.
Феросплавне виробництво	феросплави	Стахановський феросплавний завод	Підприємство на тимчасово окупованій території.
Трубна промисловість	труби	Харцизький трубний завод	Один із найбільших виробників труб у минулому, втрачений через окупацію.

Джерело: узагальнено авторами на основі [20, 21, 22, 23] та офіційних сайтів окремих підприємств.

У 2023 році суттєвого відновлення ще не відбулося, однак у 2024–2025 роках галузь продемонструвала здатність до часткової адаптації завдяки перебудові логістики, відновленню морського коридору та концентрації виробництва на підприємствах центральної України. Особливо показовою є питома вага втрат, пов'язаних саме з Маріупольським вузлом. За даними Metinvest і GMK Center, у 2021 році ММК ім. Ілліча виробив 4,26 млн т сталі, а «Азовсталь» – 4,3 млн т; разом це 8,56 млн т. За загального обсягу виплавки сталі в Україні 21,37–21,4 млн т це еквівалентно приблизно 40% довоєнного національного виробництва сталі (табл. 3). Отже, втрати галузі не зводяться лише до руйнування окремих заводів. Йдеться про вибуття цілих виробничих переділів, які були критично важливими для українського експорту та внутрішнього ринку.

Таблиця 3

Втрати виробничого потенціалу металургії України через руйнування маріупольських комбінатів

Показник	Значення	Джерело
Виробництво сталі ММК ім. Ілліча у 2021 р.	4,26 млн т	дані Metinvest / GMK Center
Виробництво сталі «Азовсталь» у 2021 р.	4,30 млн т	дані Metinvest / GMK Center
Сукупне виробництво двох комбінатів	8,56 млн т	сума двох підприємств
Виробництво сталі в Україні у 2021 р.	21,37 млн т	дані Ukrmetprom
Частка двох маріупольських комбінатів у виплавці сталі України	близько 40%	8,56 / 21,37
Втрата експорту слябів	100%	оцінка GMK Center
Втрата експорту товстого листа	100%	оцінка GMK Center
Втрата експорту чавуну	близько 40%	оцінка GMK Center

Джерело: складено за даними GMK Center, Metinvest, Ukrmetprom.

Після втрати маріупольських комбінатів в Україні фактично припинилося виробництво окремих видів продукції, зокрема слябів, товстого листа, частини балкової та рейкової продукції, що зумовило зростання імпортозалежності в окремих сегментах металоспоживання. Війна змінила і зовнішньоторговельну модель галузі. За оцінкою GMK

Center, фінансовий обсяг експорту продукції чорної металургії знизився з \$21,4 млрд у 2021 році до \$6,2 млрд у 2025 році, тобто приблизно на 71% (табл. 4).

Таблиця 4

Ключові показники втрат і трансформації експортно-сировинної моделі металургії України

Показник	Період/обсяг	Рівень 2024–2025 рр	Оцінка зміни
Експорт продукції чорної металургії, \$ млрд	21,4 у 2021 р.	6,2 у 2025 р.	–71%
Видобуток залізної руди, млн т	84,4 у 2021 р.	44,7 у 2024 р.	–47%
Експорт залізної руди, млн т	44,0 у 2021 р.	31,0 у 2025 р.	–29,5%
Експорт залізної руди, млн т	17,7 у 2023 р.	33,7 у 2024 р.	+89,9%
Експорт плоского прокату, млн т	1,64 у 2024 р.	1,82 у 2025 р.	+11,2%
Експорт довгого прокату, тис. т	614 у 2024 р.	892 у 2025 р.	+45,4%
Внутрішнє споживання металопродукції, млн т	3,29 у 2024 р.	4,0 у 2025 р.	+21,7%
Частка імпорту у внутрішньому споживанні	–	40,1% у 2025 р.	висока імпортозалежність

Джерело: складено за даними GMK Center, Ukrmetprom, Держмитслужби.

Водночас видобуток залізної руди скоротився з 84,4 млн т у 2021 році до 44,7 млн т у 2024 році, а експорт залізної руди – з 44 млн т у 2021 році до 31 млн т у 2025 році.

У 2024 році, попри всі обмеження, Україна змогла наростити експорт руди до 33,7 млн т, що на 89,9% більше, ніж у 2023 році, головню завдяки роботі морського коридору. Того ж року експорт плоского прокату становив 1,64 млн т, а довгого прокату – 614 тис. т. У 2025 році експорт плоского прокату зріс до 1,82 млн т, а довгого – до 892 тис. т. Паралельно внутрішнє споживання металопродукції у 2025 році збільшилося до 4,0 млн т, що на 21,7% більше, ніж у 2024 році; при цьому 40,1% внутрішнього ринку було пок-

рито імпортом. Окремий вимір проблеми – вартісні втрати активів. У відкритих джерелах найчастіше наводиться оцінка приблизно \$11 млрд прямих збитків для «Азовсталі» та ММК ім. Ілліча. Водночас KSE Institute у своїх звітах про пошкодження інфраструктури зазначає, що серед усіх галузей продуктивного сектору металургія постраждала найбільше, а зруйновані маріупольські комбінати належать до найбільших знищених промислових підприємств країни.

За новішою оцінкою, сукупні пошкодження активів підприємств в Україні сягнули \$14,4 млрд, а бізнес-активи становили близько 9% загальних інфраструктурних збитків. Крім безпосередніх руйнувань, галузь втратила частину своєї коксохімічної та сировинної опори. Reuters повідомляв, що у січні 2025 року через наближення фронту була зупинена робота Покровського вугільного напрямку – єдиного в Україні джерела коксівного вугілля для металургії. На той момент ринок побоювався, що зупинка цього активу може знизити річне виробництво сталі до 2–3 млн т у 2025 році, тобто приблизно на 40% від рівня 2024 року, якщо імпортувати чи альтернативне забезпечення не спрацює. Уже в березні 2025 року Reuters зафіксував, що галузь частково адаптувалася [27; 28], однак ризик подорожчання коксу та зростання собівартості зберігся.

Таким чином, втрати металургійної галузі України мають багатовимірний характер: фізична втрата виробничих потужностей у мільйонах тонн сталі, прокату, чавуну та супутньої продукції; руйнування активів на мільярди доларів; втрата експортних ніш, які не можна швидко відновити; ланцюговий ефект для суміжних сегментів – рудовидобутку, коксу, залізничної логістики, енергетики та сервісної інфраструктури. З цього можна зробити висновок, що наслідки окупації й руйнування окремих підприємств слід розглядати не ізольовано, а як фактор системної перебудови всього гірничо-металургійного комплексу.

Висновки. Узагальнення кількісних показників свідчить, що основна частина довоєнних втрат української металургії була зосереджена у Маріупольському та частково Донбаському промислових вузлах. Лише втрата «Азовсталі» та ММК ім. Ілліча озна-

чала вибуття близько 8,56 млн т сталі, або приблизно 40% довоєнного національного виробництва. В експортному вимірі наслідки були ще жорсткішими: Україна втратила 100% експорту слябів і товстого листа, близько 40% експорту чавуну, а валютна виручка від експорту продукції чорної металургії скоротилася з \$21,4 млрд до \$6,2 млрд. Попри це, у 2024–2025 роках галузь продемонструвала обмежене, але реальне відновлення – як у виробництві, так і в експорті прокату та внутрішньому споживанні. Це дає підстави трактувати сучасний стан української металургії не як тимчасовий спад, а як фазу глибокої структурної адаптації до нової воєнно-економічної реальності.

Отже, металургійна галузь України у 2022–2025 роках пройшла через глибоку структурну перебудову. Вона втратила частину найбільших повноциклових потужностей, однак не припинила функціонування, а адаптувалася шляхом просторової, продуктової та організаційної перебудови. Сьогодні галузь не спирається на довоєнну модель із домінуванням східного промислового поясу, а дедалі більше концентрується у центральних і частково західних регіонах, посилюючи роль рудодобувного, трубного та спеціалізованого металургійного сегментів. Її подальший розвиток залежатиме від безпекової ситуації, стабільності експортної логістики, вартості енергоресурсів, здатності підприємств до технологічного оновлення та масштабів післявоєнного відновлення економіки.

Література

1. Полякова Ю.В., Шайда О.Є. Вітчизняна металургійна галузь в умовах впливу глобальних чинників. *Herald of Lviv university of trade and economics economic sciences*. 2021. №62. С. 55–61. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-07>
2. Гончарук О.В., Рябко О.І., Оверковський Б.М. Гірничо-металургійний комплекс України: сучасні тенденції та результати. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 55. С. 86–97. DOI: 10.32843/infrastructure55-15.
3. Мироненко М.А. Розвиток металургії України в умовах глобалізаційних викликів за підсумками 2021 року. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2022. № 1(77). С. 109–118. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/77.109>.
4. Dvulit Z., Andrusiak K. Challenges of the metallurgical industry of Ukraine in the current conditions. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2023. Vol. 202, no. 1. P. 261–268. <https://doi.org/10.23939/smeu2023.01.261>

5. Даценко А. Аналіз сучасного стану металургійної галузі України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-105>.
6. Середа Г. Впровадження людинозамінних технологій у гірничо-металургійній галузі України: фактори та перешкоди. *Економіка та суспільство*. 2025. № 82. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-167>.
7. Металургія забезпечила понад 7% ВВП України у 2024 році – дослідження. *OBOZ.UA*. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/metallurgiya-zabezpechila-ponad-7-vvp-ukraini-u-2024-rotsi-doslidzhennya.htm>
8. Тарасенко А. Внесок ГМК до ВВП України збільшився до 7,2% у 2024 році. *GMK*. URL: <https://gmk.center.ua/news/vnesok-gmk-do-vvp-ukraini-zbilshivsia-do-7-2-u-2024-roci/>
9. Промислові потужності України: напрямки, актуальний стан, експортний потенціал. *ТІПІ Ізраїль-Україна*. URL: <https://israelchamber.org/ua/our-events/industrial-capacities-of-ukraine-directions-current-state-export-potential>
10. Ukraine Facility Plan 2024-2027 | PDF | European Union | Enlargement Of The European Union. *Scribd*. URL: <https://www.scribd.com/document/808173788/Ukraine-Facility-Plan>
11. Ukraine Steel Industry: Data Reports 2026. *WifiTalents*. URL: <https://wifitalents.com/ukraine-steel-industry-statistics/>
12. Steel Statistical Yearbook 2023. *worldsteel.org*. URL: <https://worldsteel.org/wp-content/uploads/Steel-Statistical-Yearbook-2023.pdf>
13. Ермоленко Г. Industrial Accelerator Act: как новая индустриальная политика повлияет на рынок стали ЕС. *ГМК*. URL: <https://gmk.center/posts/industrial-accelerator-act-kak-novaya-industrialnaya-politika-povliyaet-na-rynok-stali-es/>
14. Рубрика: Архів. *Укрметалургпром*. URL: <https://www.ukrmetprom.org/category/arkhiv/>; Steel Statistical Yearbook 2023. *worldsteel.org*. URL: <https://worldsteel.org/wp-content/uploads/Steel-Statistical-Yearbook-2023.pdf>
15. Виробництво металопрокату в Україні у 2025 році зросло на 4,8% р./р. | *borg.expert* – медіа-портал про борги та банкрутство. *borg.expert* – медіа-портал про борги та банкрутство. URL: <https://borgexpert.com/news/vyrobnystvo-metaloprokatu-v-ukraini-u-2025-rotsi-zroslo-na-4-8-r-r>
16. Колісниченко В. Експорт продукції ГМК з України у 2025 році продовжив зростання. *ГМК*. URL: <https://gmk.center.ua/infographic/eksport-produkcii-gmk-z-ukraini-u-2025-roci-prodovzhiv-zrostannya/>
17. Гірничодобувна промисловість. *UkraineInvest*. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/industries/mining/>
18. Mining in Ukraine 2025: Legal Overview. *nobles-law*. URL: <https://www.nobles-law.com/post/mining-in-ukraine-legal-overview>
19. Українська металургія у 2026-му: що чекає на галузь і як Метінвест працює на енергонеалежність, оборону та відбудову – NV та The Economist. *Метінвест*. URL: <https://metinvestholding.com/ua/media/news/ukrainsjka-metalurgiya-u-2026-mu-scho-cheka-na-galuzj-yak-metinvest-pracyu-na-energonezalezhnstj-oboronu-ta-vdbudovu-nv-ta-the-economist>
20. Григоренко Ю. Ситуація у сфері видобутку металевих руд в Україні різко погіршилася у 2025 році – Інфографіка – *ГМК Center*. *ГМК*. URL: <https://gmk.center.ua/infographic/sytuatsiia-u-sferi-vydobutku-metalevykh-rud-v-ukraini-rizko-pohirshylasia-u-2025-rotsi/>
21. Український ГМК у період війни. Шляхи виходу із кризи. *Ukrmetallurgprom*. URL: <https://www.ukrmetprom.org/ukrainskiy-gmk-u-period-viyni-shlyakhi-v/>
22. 2024 World Steel in Figures. *worldsteel.org*. URL: <https://worldsteel.org/wp-content/uploads/World-Steel-in-Figures-2024.pdf>
23. EIB. Ukraine to rebuild infrastructure with support from Ukraine FIRST initiative. *European Investment Bank*. URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2025-285-ukraine-to-rebuild-infrastructure-with-support-from-ukraine-first-initiative>
24. Григоренко Ю. Що відбувається у добувній промисловості на четвертому році війни – Статті – *ГМК Center*. *ГМК*. URL: <https://gmk.center.ua/posts/shho-vidbuvaetsya-u-dobuvnij-promislovosti-na-chetvertomu-roci-viyni/>
25. Зінченко С. Роль гірничодобувної галузі у відновленні й економічному оновленні України – Погляди – *ГМК Center*. *ГМК*. URL: <https://gmk.center.ua/opinion/rol-girnichodobuvnoi-galuzi-u-vidnovlenni-j-ekonomichnomu-onovlenni-ukraini/>
26. *ГМК Center*. Ukraine's mining industry: challenges and opportunities in 2023-2024. *LinkedIn*. URL: https://www.linkedin.com/posts/gmk-center_gmkcenter-ukraine-steelmakers-activity-7387372645136355328-EoIA
27. Ukraine increases steel production despite loss of coking coal mine. *reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-increases-steel-production-despite-loss-coking-coal-mine-2025-03-08/>
28. Україна збільшує виробництво сталі, незважаючи на втрату шахти з видобутку коксівного вугілля. *Ukraine open for business* – *Business news from Ukraine*. URL: <https://open4business.com.ua/ukrayina-zbilshuye-vyrobnycztvo-stali-nezvazhayuchy-na-vtratu-shahty-z-vydobutku-koksivnogo-vugillya/>

References

1. Poliakova, Yu.V., & Shaida, O.Ye. (2021). Vitchyzniana metalurhiina haluz v umovakh vplyvu hlobalnykh chynnykiv. *Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*, (62), 55-61. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-07>
2. Honcharuk, O.V., Riabko, O.I., & Overkovskyi, B.M. (2021). Hirnycho-metalurhiinyi kompleks Ukrainy: suchasni tendentsii ta rezultaty. *Infrastruktura rynku*, (55), 86-97. <https://doi.org/10.32843/infrastruct55-15>
3. Myronenko, M.A. (2022). Rozvytok metalurhii Ukrainy v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv za

- pidsumkamy 2021 roku. Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki, 1(77), 109-118. <https://doi.org/10.33271/ebdut/77.109>
4. Dvulit, Z., & Andrusiak, K. (2023). Challenges of the metallurgical industry of Ukraine in the current conditions. Management and Entrepreneurship in Ukraine: The Stages of Formation and Problems of Development, 202(1), 261-268. <https://doi.org/10.23939/smeu2023.01.261>
5. Datsenko, A. (2024). Analiz suchasnoho stanu metalurhiinoi haluzi Ukrainy. Ekonomika ta suspilstvo, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-105>
6. Sereda, H. (2025). Vprovadzhennia liudynozaminnykh tekhnolohii u hirnycho-metalurhiinii haluzi Ukrainy: Faktory ta pereshkody. Ekonomika ta suspilstvo, (82). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-167>
7. OBOZ.UA. (2024). Metalurhiia zabezpechyla ponad 7% VVP Ukrainy u 2024 rotsi – doslidzhennia. Retrieved from <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/metalurgiya-zabezpechyla-ponad-7-vvp-ukraini-u-2024-rotsi-doslidzhennya.htm>
8. Tarasenko, A. (2024). Vnesok GMK do VVP Ukrainy zbilshyvsia do 7.2% u 2024 rotsi. GMK Center. Retrieved from <https://gmk.center.ua/news/vnesok-gmk-do-vvp-ukraini-zbilshyvsvia-do-7-2-u-2024-roci/>
9. Israel-Ukraine Chamber of Commerce. (2024). Promyslovi potuzhnosti Ukrainy: Napriamky, aktualnyi stan, eksportnyi potentsial. Retrieved from <https://israelchamber.org/ua/our-events/industrial-capacities-of-ukraine-directions-current-state-export-potential>
10. European Union. (2024). Ukraine Facility Plan 2024–2027. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/808173788/Ukraine-Facility-Plan>
11. WifiTalents. (2026). Ukraine steel industry statistics and data report. Retrieved from <https://wifitalents.com/ukraine-steel-industry-statistics/>
12. World Steel Association. (2023). Steel statistical yearbook 2023. Retrieved from <https://worldsteel.org/wp-content/uploads/Steel-Statistical-Yearbook-2023.pdf>
13. Yermolenko, H. (2024). Industrial Accelerator Act: Kak novaia industrialnaia politika povliiaet na rynek stali ES. GMK Center. Retrieved from <https://gmk.center/posts/industrial-accelerator-act-kak-novaya-industrialnaya-politika-povliiaet-na-rynek-stali-es/>
14. Ukrmetallurgprom. (2025). Arkhiv haluzevoi statystyky. Retrieved from <https://www.ukrmetprom.org/category/arkhiv/>
15. Borg.Expert. (2025). Vyrobnystvo metaloprokatu v Ukraini u 2025 rotsi zросло na 4.8% r/r. Retrieved from <https://borgexpert.com/news/vyrobnystvo-metaloprokatu-v-ukraini-u-2025-rotsi-zroslo-na-4-8-r-r>
16. Kolisnichenko, V. (2025). Eksport produktii GMK z Ukrainy u 2025 rotsi prodovzhyv zrostantia. GMK Center. Retrieved from <https://gmk.center.ua/infographic/eksport-produkcii-gmk-z-ukraini-u-2025-roci-prodovzhiv-zrostantia/>
17. UkraineInvest. (2025). Mining industry of Ukraine. Retrieved from <https://ukraineinvest.gov.ua/industries/mining/>
18. Nobles. (2025). Mining in Ukraine 2025: Legal overview. Retrieved from <https://www.nobles-law.com/post/mining-in-ukraine-legal-overview>
19. Metinvest. (2026). Ukrainska metalurhiia u 2026-mu: Shcho chekaie na haluz i yak Metinvest pratsiuie na enerhonzalezhnist, oboronu ta vidbudovu. Retrieved from <https://metinvestholding.com/ua/media/news/ukrainska-metalurgya-u-2026-mu-scho-cheka-na-galuzj-yak-metinvest-pracyu-na-energnezalezhnstj-oboronu-ta-vidbudovu-nv-ta-the-economist>
20. Hryhorenko, Yu. (2025). Sytuatsiia u sferi vydobutku metalevykh rud v Ukraini rizko pohirshylasia u 2025 rotsi. GMK Center. Retrieved from <https://gmk.center.ua/infographic/sytuatsiia-u-sferi-vidobutku-metalevykh-rud-v-ukraini-rizko-pohirshylasia-u-2025-rotsi/>
21. Ukrmetallurgprom. (2024). Ukrainskyi GMK u period viiny: Shliakhy vykhodu iz kryzy. Retrieved from <https://www.ukrmetprom.org/ukrainskiy-gmk-u-period-viyni-shlyakhi-v/>
22. World Steel Association. (2024). World steel in figures 2024. Retrieved from <https://worldsteel.org/wp-content/uploads/World-Steel-in-Figures-2024.pdf>
23. European Investment Bank. (2025). Ukraine to rebuild infrastructure with support from Ukraine FIRST initiative. Retrieved from <https://www.eib.org/en/press/all/2025-285-ukraine-to-rebuild-infrastructure-with-support-from-ukraine-first-initiative>
24. Hryhorenko, Yu. (2025). Shcho vidbuvaetsia u dobuivni promyslovosti na chetvertomu rotsi viiny. GMK Center. Retrieved from <https://gmk.center.ua/posts/shho-vidbuvaetsia-u-dobuvnij-promislovosti-na-chetvertomu-roci-viyni/>
25. Zinchenko, S. (2025). Rol hirnychodobuvnoi haluzi u vidnovlenni y ekonomichnomu onovlenni Ukrainy. GMK Center. Retrieved from <https://gmk.center.ua/opinion/rol-girnychodobuvnoi-galuzi-u-vidnovlenni-j-ekonomichnomu-onovlenni-ukraini/>
26. GMK Center. (2024). Ukraine's mining industry: Challenges and opportunities in 2023–2024. Retrieved from https://www.linkedin.com/posts/gmk-center_gmkcenter-ukraine-steelmakers-activity-7387372645136355328-EoIA
27. Reuters. (2025). Ukraine increases steel production despite loss of coking coal mine. Retrieved from <https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-increases-steel-production-despite-loss-coking-coal-mine-2025-03-08/>
28. Ukraine Open for Business. (2025). Ukraina zbilshuie vyrobnystvo stali nezvazhaiuchy na vtratu shakhty z vydobutku koksivnoho vuhillia. Retrieved from <https://open4business.com.ua/ukrayina-zbilshuye-vyrobnycztvo-stali-nezvazhayuchy-na-vtratu-shakhty-z-vidobutku-koksivnogo-vugillya/>

METALLURGICAL INDUSTRY OF UKRAINE: WARTIME STRUCTURAL TRANSFORMATION, CURRENT STATE AND ASSESSMENT OF PRODUCTION POTENTIAL LOSSES

S. A. Mushnykova, D.E., Professor, SEI Dnipro Metallurgical Institute Ukrainian State University of Science and Technologies,

I. H. Abernikhina, Ph. D (Econ.), Associate Professor, SEI Dnipro Metallurgical Institute Ukrainian State University of Science and Technologies

Methods. The results were obtained through the application of the following methods: structural and functional analysis – to determine the place of the metallurgical industry in the national economy and to identify the relationships between its subsectors; comparative analysis – to compare the pre-war and wartime conditions of the development of Ukraine's metallurgical complex; statistical analysis – to assess the dynamics of pig iron, steel and rolled products production, as well as the extraction and export of iron ore raw materials; a systems approach – to examine changes in the production, spatial and export configuration of the industry; and the method of generalization – to form a classification of metallurgical enterprises according to their current operational status.

Results. It has been revealed that the metallurgical industry of Ukraine has undergone a profound spatial, production and export reconfiguration under the conditions of the full-scale war. It is shown that the loss of the Mariupol steel plants, the Avdiivka coke plant and a number of enterprises located in temporarily occupied territories led to a sharp decline in the production potential of the industry, the disruption of certain technological stages and a shift in the territorial core of metallurgical production. It has been established that in 2022 there was an unprecedented decline in the production of pig iron, steel and rolled products, while in 2023 the industry stabilized at a low base, and in 2024–2025 demonstrated a partial recovery due to the restructuring of logistics, the operation of the maritime corridor and the concentration of production at enterprises in central Ukraine. It is substantiated that the current model of functioning of Ukraine's metallurgy combines the restoration of export orientation with a simultaneous increase in the role of the domestic market for metal products. It is proved that the recovery of the industry has an asymmetric structural character, since the segments of pig iron and rolled products are recovering faster than steelmaking production.

Novelty. The study systematizes the current structure of Ukraine's metallurgical industry taking into account subsector differentiation and the actual status of enterprises, which are classified as operating, partially suspended, and lost or located in temporarily occupied territories. It is diagnosed that a key feature of the current stage of industry development is not only the reduction of production capacities, but also a transformation of the export-raw material model, the strengthening of the role of the iron ore segment, increasing import dependence in certain segments of the domestic market and the growing importance of logistical and energy factors.

Practical value. The study proposes guidelines for the formation of state industrial policy and strategies for the post-war recovery of the metallurgical industry aimed at the modernization of production capacities, diversification of logistics routes, strengthening of the raw material and coke base, expansion of the domestic market for metal products, reduction of import dependence and implementation of decarbonization technologies in accordance with European environmental requirements. The obtained results can be used in the development of programs for the recovery of the mining and metallurgical complex, in assessing structural changes in industry, and in substantiating long-term directions for the development of Ukraine's metallurgical sector.

Keywords: metallurgical industry of Ukraine, mining and metallurgical complex, steel production, rolled products production, iron ore raw materials, metal products export, wartime losses, structural transformation, industrial policy, post-war recovery, decarbonization, logistics adaptation.

Стаття надійшла до редакції 04.03.26 р.

Прийнята до публікації 20.03.26 р.

Дата публікації 30.06.26 р.